

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 5 och 6 §§ lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården och 45 § lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården ändras så, att det blir möjligt att uppbära avgifter för användning av läkarservice inom den öppna sjukvården vid hälsovårdscentraler och för hemsjukvård. Avgifterna bestäms närmare genom förordning. Dessutom föreslås att lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården ändras så, att, enligt vad

statsrådet beslutar, en del av ökningen i inkomsterna av klientavgifter skall beaktas som avdrag på den statsandel som betalas till kommunerna 1993.

Propositionen ansluter sig till budgetpropositionen för 1993 och avses bli behandlad i samband med den.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft vid ingången av 1993.

MOTIVERING

1. Nuläget och de föreslagna ändringarna

1.1. Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

Enligt 5 § 1 punkten lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/92), nedan klientavgiftslagen, är de flesta av de tjänster som hälsovårdscentralerna ordnar avgiftsfria för dem som använder servicen. De mest betydelsefulla av dessa avgiftsfria tjänster är besök på läkarmottagning inom den öppna sjukvården vid hälsovårdscentraler samt hemsjukvård och rådgivningsverksamhet.

Enligt det principbeslut som statsrådet fattade den 14 oktober 1992 om åtgärder för förbättrande av balansen i den offentliga ekonomin, nedan principbeslutet, skall en hälso-centralavgift införas under 1993. Uppbördens av avgiften skall enligt beslutet begränsas på sociala grunder.

I överensstämmelse med principbeslutet före-

slås att 5 § 1 mom. klientavgiftslagen ändras så, att det blir möjligt att uppbära avgift för användning av läkarservice inom den öppna sjukvården vid hälsovårdscentraler och för hemsjukvård. Om storleken av avgifterna skall stadgas i förordningen om klientavgifter inom social- och hälsovården (912/92), nedan klientavgiftsförordningen.

Eftersom uppbördens av avgift enligt förslaget är begränsad till användning av läkarservice inom den öppna sjukvården, kommer avgift inte att kunna uppbäras t.ex. för sådana besök på rådgivningsbyrå eller läkarmottagning som anknyter till förebyggande hälsovård.

Samtidigt som förslaget gör det möjligt att uppbära avgift för användning av läkarservice inom den öppna sjukvården, föreslås att 5 § 1 punkten klientavgiftslagen ändras så, att ingen särskild avgift skall kunna uppbäras för laboratorie- och röntgenundersökningar. Avsikten var att genom klientavgiftslagen, som träder i kraft vid ingången av 1993, göra det möjligt att uppbära en avgift för denna service. En grund

för uppbärandet av en avgift för dessa undersökningar var att läkarservicen inte var avgiftsbelagd. Genom att de särskilda undersökningssavgifterna slopas undviks att en mångdubbel avgift tas ut för läkarservice som kräver undersökningar.

Enligt klientavgiftsförordningen kan för besök som gäller laboratorieundersökning uppbäras högst 25 mk och för röntgenundersökning högst 40 mk. Avsikten är att avgiftsfriheten för dessa undersökningar skall beaktas då det i klientavgiftsförordningen stadgas om maximibelopp för avgifter för annan service.

Med stöd av 6 § kan genom förordning stadgas om en inkomstgräns under vilken servicen är avgiftsfri, om avgiften uppbärs enligt en persons betalningsförmåga. Också i fråga om andra än inkomstbundna avgifter kan det vara nödvändigt att fastställa en inkomstgräns eller andra grunder för när avgift inte kan uppbäras för servicen. I principbeslutet konstateras t.ex. i fråga om läkarservice inom den öppna sjukvården vid hälsovårdscentraler att uppbörden av avgift begränsas på sociala grunder. Avgiftsfri service kan komma i fråga t.ex. för barn eller för dem som endast får folkpension. Det har visat sig vara svårt att stadga om sådana gränser genom lag. Därför föreslås att 6 § ändras så, att det genom förordning skall kunna stadgas att avgiftsbelagd service är avgiftsfri för personer som uppfyller de villkor som preciseras i förordning.

1.2. Lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården

Enligt 18 § lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/92) bibehålls kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna på samma nivå som den befinner sig på när lagen träder i kraft. Kostnadsfördelningen granskas enligt lagen på basis av de kostnader som verksamheten för- anlett, utan beaktande av de inkomster som influtit av verksamheten. Enligt denna s.k. bruttoprincip betalar staten alltid en fast andel av kostnaderna för verksamheten, oberoende av vilka inkomster verksamheten ger t.ex. i form av klientavgifter. I dagens läge beräknas att statsandelen när reformen träder i kraft kommer att utgöra ca 41 % av totalkostnaderna. Därav betalas 36 procentenheter med stöd av lagen om planering av och statsandel för

social- och hälsovården samt 5 procentenheter med stöd av lagen om statsandelar till kommunerna (688/92).

Enligt den till utgången av 1992 gällande lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (677/82) betalas statsandelen, med avvikelse från vad som nämnts ovan, för utgifterna med iakttagande av den s.k. nettoprincipen, varvid från utgifterna först har avdrags inkomsterna av verksamheten. De mest betydande inkomsterna är de som inflyter i form av klientavgifter, vilkas sammanlagda belopp för närvarande är ungefär 4 mrd mk. Statsandelen enligt nettoprincipen är ca 48 % av de nettokostnader som utgör grund för statsandelen.

Som ett medel att balansera den offentliga ekonomin har på flera håll föreslagits att avgiftspolitikerna skall göras mera effektiv. Det är härvid fråga om både statens och kommunernas ekonomi. I samband med statsandelsreformen har kommunerna fått större möjligheter än tidigare att besluta om avgifternas storlek. Staten är dock i sista hand ansvarig för att medborgarna är likställda vad gäller tillgången till service och kostnaderna för den.

För att trygga medborgarnas likställdhet bör staten ha en möjlighet att styra också fastställandet av avgifter för kommunal service. Denna styrande inverkan bör synas också i kommunernas statsandelar. Styrningen skall dock ordnas så, att den inte ändrar på kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna.

Enligt det principbeslut som nämns ovan skall den statsandelslagstiftning som träder i kraft vid ingången av 1993 ändras så, att inkomsterna av klientavgiften kan avdras vid beräkningen av de kostnader som utgör grund för statsandelarna, vilket innebär en återgång från bruttoprincipen till nettoprincipen. Med nettoprincipen avses dock inte en sådan nettoprincip som den nuvarande, varvid alla inkomster av verksamheten beaktas.

En övergång till den nettoprincip som avses i principbeslutet förutsätter att de provberäkningar som gjorts för fastställande av den utjämningskoefficient som avses i 16 § lagen om statsandelar till kommunerna görs om. Det skulle ta över två månader att göra provberäkningarna. Eftersom utjämningskoefficienterna skall fastställas före utgången av 1992, kommer de provberäkningar som är nödvändiga för att utjämningskoefficienterna skall kunna beräknas inte att bli färdiga i tid.

Med stöd av vad som anförts ovan föreslås att 45 § lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården ändras så, att de statsandelar som på kalkylmässiga grunder bestäms för kommunerna 1993 skall minskas med ett belopp per kommuninvånare som beräknas på basis av den ökning i inkomsterna av klientavgifter som beräknas uppstå i hela landet. Enligt förslaget skall statsrådet godkänna det belopp som minskar statsandelen. Statsrådets beslut om det belopp per invånare som minskar kommunens statsandel bör fattas omedelbart efter att lagen har blivit stadfäst.

Då ökningen i inkomsterna av klientavgifter beaktas på kalkylmässiga grunder på det sätt som beskrivs ovan inverkar de inkomster som i själva verket inflyter till kommunen i form av avgifter inte på beloppet av den statsandel som kommunen får. Avdraget på statsandelen baserar sig i sin helhet på en beräkning, vars riktighet inte senare kontrolleras.

Om klientavgifterna kalkylmässigt beaktas som avdrag på kommunens statsandel kommer detta också att inverka på kommunens allmänna statsandel. Därför föreslås samtidigt motsvarande ändring i lagen om statsandelar till kommunerna.

Frågan om en ändring av lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården så, att klientavgifterna i överensstämmelse med principbeslutet beaktas i beloppet av statsandelen, utreds särskilt.

2. Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid social- och hälsovårdsministeriet som tjänsteuppdrag och det har behandlats i samband med de s.k. förhandlingarna mellan staten och kommunerna om regleringsdokument.

3. Propositionens ekonomiska verkningar

Enligt principbeslutet uppgår tilläggsintäkterna av hälsocentralavgiften och andra servi-

ceavgifter utöver de avgiftshöjningar som redan beslutits till 480 milj. mk 1993, varav statens andel är 200 milj. mk och kommunernas andel 280 milj. mk. Inriktningen av avgifterna på olika serviceformer har ännu inte preciserats. Saken kommer att avgöras då klientavgiftsförordningen ändras i syfte att stadga om maximibelopp för hälsocentralavgiften och avgiften för hemsjukvård och att eventuellt justera andra avgifter.

Att den hälsocentralavgift och avgift för hemsjukvård samt de eventuella justeringar av andra avgifter som avses ovan beaktas i statsandelen innebär för kommunerna att det totala beloppet av statsandelarna för 1993 minskas med 200 milj. mk. Dessutom minskar de justeringar av avgifter om vilka tidigare stadgats i klientavgiftsförordningen statsandelen med 103 milj. mk. Statsandelsutgifterna minskar således med sammanlagt 303 milj. mk.

För kommunerna medför justeringen av klientavgifterna en ökning på totalt 730 milj. mk i inkomsterna av klientavgifter 1993. De inkomster som inflyter av klientavgifter beräknas 1993 uppgå till 5,084 mrd. mk. Då den andel av de influtna avgifterna som minskar statsandelen beaktas, är kommunernas nettofördel av ökningen av klientavgifterna 427 milj. mk 1993.

4. Andra omständigheter som inverkat på propositionen

Propositionen är uppgjord så, att den bör behandlas i samband med regeringens proposition med förslag till lag om temporär ändring av lagen om statsandel till kommunerna.

5. Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses bli behandlade i samband med statsbudgeten för 1993. Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1993.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 5 och 6 §§ lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 5 § 1 punkten och 6 § lagen den 3 augusti 1992 om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/92) som följer:

5 §

Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Avgiftsfria är följande hälsovårdstjänster:

1) service och vårdmaterial enligt 14 § 1 mom. 1 - 6 och 9 punkten samt 14 a § 1 mom. 1 punkten folkhälsolagen (66/72) frånsett användning av läkarservice inom den öppna sjukvården, hemsjukvård, rehabilitering i form av anstaltsvård, individuell fysioterapi, sjuktransport, uppehälle, sådana intyg och utlåtanden av läkare och tandläkare som inte ansluter sig till vården av patienten samt tandundersökning och tandvård för dem som har fyllt 19 år,

-----

6 §

Avgiftsfrihet på grund av betalningsförmåga eller av annat skäl

Genom förordning kan stadgas om grunderna för när service som enligt denna lag är avgiftsbelagd skall vara avgiftsfri för användaren.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

2.

Lag**om ändring av 45 § lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 45 § lagen den 3 augusti 1992 om planering av och statsandel för social- och
hälsovården (733/92) ett nytt 5 mom. som följer:

45 §

*Statsandelsbeloppen det år då lagen träder
i kraft*

tande av den ökning i det totala beloppet av
inkomsterna av klientavgifter som beräknas
uppstå på basis av förordningen om klientav-
gifter inom hälso- och sjukvården (912/92).

Den statsandel för 1993 års driftskostnader
som i enlighet med 12 § beräknats för en
kommun minskas per kommuninvånare med
ett belopp som statsrådet fastställer med beak-

Denna lag träder i kraft den
199 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen för-
utsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Helsingfors den 6 november 1992

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Social- och hälsovårdsminister *Jorma Huuhtanen*

1.

Lag

om ändring av 5 och 6 §§ lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 5 § 1 punkten och 6 § lagen den 3 augusti 1992 om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/92) som följer:

Gällande lydelse

5 §

Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Avgiftsfria är följande hälsovårdstjänster:
1) service och vårdmaterial enligt 14 § 1 mom. 1—6 och 9 punkten samt 14 a § 1 mom. 1 punkten folkhälsolagen (66/72) frånsett *laboratorietjänster, röntgentjänster*, rehabilitering i form av anstaltsvård, individuell fysioterapi, sjuktransport, uppehälle, sådana intyg och utlåtanden av läkare och tandläkare som inte ansluter sig till vården av patienten samt tandundersökning och tandvård för dem som har fyllt 19 år,

6 §

Avgiftsfrihet på grund av betalningsförmåga

Om en avgift uppbärs enligt en persons *betalningsförmåga*, kan genom förordning stadgas om den inkomstgräns under vilken servicen är avgiftsfri.

Föreslagen lydelse

5 §

Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Avgiftsfria är följande hälsovårdstjänster:
1) service och vårdmaterial enligt 14 § 1 mom. 1—6 och 9 punkten samt 14 a § 1 mom. 1 punkten folkhälsolagen (66/72) frånsett *användning av läkarservice inom den öppna sjukvården, hemsjukvård*, rehabilitering i form av anstaltsvård, individuell fysioterapi, sjuktransport, uppehälle, sådana intyg och utlåtanden av läkare och tandläkare som inte ansluter sig till vården av patienten samt tandundersökning och tandvård för dem som har fyllt 19 år,

6 §

Avgiftsfrihet på grund av betalningsförmåga eller av annat skäl

Genom förordning kan stadgas om *grunderna för när service som enligt denna lag är avgiftsbelagd skall vara avgiftsfri för användaren*.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

2.

Lag

om ändring av 45 § lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 45 § lagen den 3 augusti 1992 om planering av och statsandel för social- och
hälsovården (733/92) ett nytt 5 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

45 §

*Statsandelsbeloppen det år då lagen träder
i kraft*

---

*Den statsandel för 1993 års driftskostnader
som i enlighet med 12 § beräknats för en
kommun minskas per kommuninvånare med ett
belopp som statsrådet fastställer med beaktande
av den ökning i det totala beloppet av inkoms-
terna av klientavgifter som beräknas uppstå på
basis av förordningen om klientavgifter inom
hälso- och sjukvården (912/92).*

*Denna lag träder i kraft den
199 .*

*Åtgärder som verkställigheten av lagen förut-
sätter får vidtas innan den träder i kraft.*

